

Tiedonhausta kansalaistaito

Silmäillessäni aamulla 29.8.1994 Helsingin Sanomia katse pysähtyi neljän palstan otsikkoon, joka kailotti Vantaan suurten kirjastojen olevan uudessa atk-järjestelmässä. Vähän alempana sivulla vähän pienemmin kirjasimin yhtä leveä välitsikko kertoi, että kolmessa koulussa alkaa kirjasto-opetus. "Thanko tämä on uutinen toimitukselle? Onhan Suomen kouluissa opetettu kirjaston käyttöä jo parikymmentä vuotta", murahdin. Sitten hain silmälasit ja kävin lukemaan tekstiä.

Vantaan kirjastotoimi on virittänyt kehittämissankkeen, jonka lopputuloksena olisi aikanaan kaikki vantaalaiset koululaiset kattava kirjaston käytön ja modernin tiedon haun koulutus. Opetuksen sisällöstä kouluissa vastaa kirjasto. Päällimmäiseksi hanketta perustellaan käytännöllis-taloudellisilla syillä, mutta niiden rinnalle nostetaan visio tulevaisuuden aikuisista, jotka jo koululaisina ovat oppineet nykyaikaisen kirjaston ja tietokantapalvelujen käyttäjiksi ja pystyvät vaikeuksista liikumaan tietoverkoissa omaa kirjastoa ja kuntaa laajemmin. Lämpenin oitis idealle.

Mieleen palautui kauan sitten – 1967–1968 – käyty keskustelu silloisen tieteellisen kirjallisuuspalvelutoimikunnan koulutusjaostossa. Tehtävänä oli suunnitella dokumentaatioalan koulutusta. Jaoston työstä syntyi kolme mietintöä, nimittäin suunnitelmat alan toimijoiden peruskoulutuksesta ja informatiikan korkeakouluopetuksen järjestämisestä sekä palvelujen käyttäjien koulutuksesta. Sen sijaan jaostossa käytyä keskustelua siitä, että koulutus tiedonhaun olisi itse asiassa aloitettava kouluissa koululaisille, ei ole dokumentoitu mihinkään asiakirjaan.

Kuka kissan hännän nostaa, ellei kissa itse? Neljännesvuosisata sitten ensimmäiset bibliografiset tietokannat olivat vast'ikään valmistuneet ja niitä käytettiin postitse. Avaruuslennot olivat edistyneet niin, että ihminen käveli omin jaloin kuun pinnalla, mutta siviilikäyttöisten tietoliikenneyhteyksien tulemisesta vasta uneksittiin. Ajatus tiedonhaun opetuksesta kouluissa ei kummunnut tekniikan tuolloin tarjoamista mahdollisuuksista

saati terävästi oivalletuista tulevan kehityksen näkymistä. Meidän ahaa-elämyksemme oli se, että ihmisiä tulisi auttaa oivaltamaan, että arkisiakaan ongelmia ei tarvitse jättää ratkaisematta siitä syystä, että niihin liittyvää tietoa ei ole tarjona omassa sosiaalisessa lähiympäristössä. Tämä tapahtuisi parhaiten innostamalla nuoria jo koulussa ottamaan selvää heille läheisistä asioista käyttämällä tiedonhakuvälineitä. Olennaista olisi tiedonhaun motivaation herättäminen.

Pohdimme olisiko ajatus kirjattava mietintöön ja päädyimme arvioimaan, että tällaisen utopian esittäminen saattaisi vaarantaa lähitavoitteenkin saavuttamisen, nimittäin kirjallisuuspalvelun ammattilaisten (informaatikkojen) peruskoulutuksen alulle panemisen. Se onnistui.

Vantaan hankkeelle on annettava iso tunnustus. Asiasta ei vain puhuta, vaan on siirrytty tekoihin.

On tapahtumassa merkittävä periaatteellinen läpimurto: Tiedon hallinnan ja hankinnan ammatillista osaamista ollaan avartamassa kansalaistaitojen jakamiseen. On toteutumassa se kirjaston tehtävä, jonka A. A. Granfelt (Oma Maa III, s. 678, 1908) jo näki lopuillaan olevan vuosisatamme alussa, "ei koulun palvelijana, vaan sen rinnalla toimivana yhdenvertaisena laitoksena, kouluakäyneidenkin jatko-opistona." Granfeltin otsikko oli "Kansankirjastot ja kansalaiskirjastot". Nykyinen tieto- ja tietoliikennetekninen aika antaa kirjastotoimelle välineitä toteuttaa kansalaiskirjaston ideaalia kansalaisten kanssa. Kirjaston antaman tiedonhaun opetuksen soisi ripeästi leviävän kaikkialle, missä siihen suinkin liikenee voimavaroja. Ei ole ollenkaan mahdotonta, että toiminnasta saatavien myönteisten tulosten levitessä julkisuuteen kunnallisia voimavaroja herätään osoittamaan erikseen koulun ja kirjaston yhteisalueella tapahtuvaa opetustyötä varten. Siihen voi kuluu aikaa, mutta näissä asioissa vauhti ei ole niin tärkeää kuin tavoitteen taitava toteuttaminen aikaa myöten.

Helsingissä 7.9.1994

Marjatta Okko